

musik

BIBLIOTEKSNYTT

• **Besparingar på bibliotek
- en internationell trend?**

• **500 svenska punkband**

• **Daminventering**

• **Arkivträff i Lund**

• **Ljud eller oljud?**

• **Constance - en stark och modig kvinna**

• **Levande muskarv - ett ymnighetshorn**

25:-

**nr.1
2013**

KALENDARIUM 2013

Svenska musikbiblioteksförningens årsmöte och föredrag om upphovsrätt med Susanne Abbefalk 18 april

Nordisk baltisk IAML-konferens* 18 – 19 april

Biblioteksdagarna i Örebro 15 – 17 maj, Svensk biblioteksförning

IAML-konferens* i Wien 28 juli – 2 augusti

Musikarkivsnätverksträff i Eskilstuna 14 – 15 november

*Svenska musikbiblioteksförningens moderförening är IAML = International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres

Punkskivor på Bibliotek Film & Musik i Kulturhuset. Läs mer på s.10. Omslaget: Bild från Formatdagarna "Ljud eller oljud?" där deltagarna fick göra egna syntar med hjälp av rotfrukter. Foto: Ingemar Johansson. Läs mer på s. 13.

INNEHÅLL

3	Ordföranden har ordet, Redaktörens ruta	9	Constance - en stark och modig kvinna
4	Besparingar på bibliotek - en internationell trend?	10	500 svenska punkband
5	Levande muskarv - ett ymnighetshorn	12	Arkivträff i Lund
7	Daminventering	13	Ljud eller oljud?
8	På nytt jobb	16	Summary in English

Layout Sara Lind

MUSIK

BIBLIOTEKSNYTT

utges av Svenska musikbiblioteksförningen, svenska sektionen av IAML, International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres

ISSN 0283-104X

Redaktör och distr.: Lena Nettelbladt
Musik- och teaterbiblioteket Box 16326
103 26 Stockholm
08-519 554 10 lena.nettelbladt@muslib.se
Prenumerationer inkl. medlemskap:
enskilda 300:-, institutioner 500:-, veteraner,
studerande, arbetslösa 150:-
Plusgiro 65 21 22-3

www.musikbiblioteksbloggen.blogspot.com

Kära kollegor

I skrivande stund är det några dagar sedan nyheten kom om de kraftiga besparingarna på Musik- och teaterbiblioteket. Nedskärningarna kommer naturligtvis att märkas tydligt och drabba såväl professionella musiker som amatörer och inte minst forskare. Vad är det som håller på att hända med vårt kulturarv?

I vårt samhälle där allt går snabbare och snabbare via det digitala måste vi värna om vårt kulturarv. Utan historia klarar vi oss inte, och vi klarar oss inte utan bibliotek och helt vanliga noter som är tryckta på papper. Må vara hänt om de är nya eller gamla. Det positiva mitt i detta elände är att se hur stor uppmärksamhet det här har väckt, det är också ett bevis på hur uppskattat Musik- och teaterbiblioteket är.

Svensk musikbiblioteksforening fyller 60 år och det skall firas med pompa och ståt. Välkomna till Stockholm 18-19 april då vi firar med att ha en Nordisk – baltisk konferens. Antony Gordon kommer att berätta om sitt arbete vid the Sound Archive på British Library och leda en diskussion om det framtida

Foto: Ingemar Johansson

arbetet i den internationella musikbiblioteksforeningen IAML.

Anders Cato talar om musikkatalogiserings utveckling i Europa. Kjell-Åke Hamrén, STIM:S nya ordförande kommer att medverka och vi får en presentation av Statens musikverk.

Vi kommer att få höra om läget i de nordiska och baltiska musikbiblioteks-

foreningarna. Detta och mycket mer kommer att hända. På kvällen 18 april inbjuds till en festlig jubileumsmiddag. Vi hoppas på många spännande möten och samtal kring musikbibliotek och musikarkiv nu och i framtiden!

Väl mött i Stockholm 18-19 april!

Birgitta Sparre

Redaktörens ruta

Välkomna att läsa 2013 års första nummer av Musikbiblioteksnytt. Inför varje nytt nummer funderar jag på om foreningen verkligen behöver en pappertidning men eftersom vår forenings styrelse tycker att det är värdefullt att ni medlemmar får något i brevlådan ibland så fortsätter vi ett tag till, Sara och jag.

Läs om krisen i arkiv- och biblioteksvärlden som Gunnel Jönsson skriver om, läs om musikaliska akademiens pro-

jekt *Levande musikarv* och i anslutning till det Johanna Gruts artikel om daminventeringen på Musik- och teaterbiblioteket. Pär Johansson har varit på ännu en Formatdag i Västerås och denna gång handlade det om *Ljud eller oljud*. Dagen avslutades med att deltagarna fick göra syntar av rotfrukter. Rikard Larsson har varit på arkivnätverksträffen i Lund och rapporterar därifrån. Nästa nummer kommer säkert präglas av den stora begivenheten och det som foreningen just nu arbetar mycket med – nämligen kon-

ferensen i april. Men ni är ändå mycket välkomna med idéer och bidrag till Musikbiblioteksnytt!

Mycket nöje
önskar *Lena*

www.musikbiblioteksbloggen.blogspot.com
www.smbf.nu
musikbiblioteksforum@listserv.kb.se
[www.facebook.com/ \(Musikbiblioteksforeningen\)](https://www.facebook.com/Musikbiblioteksforeningen)

Find us on
Facebook

Besparingar på arkiv och bibliotek – *en internationell trend?*

||| Gunnel Jönsson, Programservice Digitalt arkiv, Sveriges Radio Förvaltnings AB

Det har under de senaste månaderna kommit information om befarade och beslutade besparingar på arkiv och biblioteksverksamheter på några av våra stora kulturinstitutioner. Debattinlägg och upprop om protestaktioner har gjorts i tidningar och på Facebook. Det gäller, som ni alla säkert redan vet, befarade besparingar på Grammofonarkivet, Radioarkivet, Musikbiblioteket, Pressarkivet, Biblioteket och Dokumentarkivet som servar programbolagen inom public servicegruppen dvs Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion.

Minskade anslag till bolagen gör att man vill betala mindre för funktioner som inköp, katalogisering, research, arkivvård mm. Först fram mot slutet av våren lär det komma något beslut. Dessutom har Statens Musikverk gjort om sin relativt nya organisation och minskar drastiskt på det man kallar kulturarvsfunktionerna arkiv och bibliotek. Musik och teaterbiblioteket, Svenskt Visarkiv med Jazzarkivet och Musik- & Teatermuseet har nu drabbats av stora personalnedsättningar.

Samma sak runtom i Europa

Nu är ju detta inte unikt för Sverige. Samma sak ser vi runtom i Europa.

Snapshot från videon om Muziekcentrum van de Omroep

I november skrevs det en hel del på IAML:s* hemsida om att regeringen i Nederländerna beslutat att Muziekcentrum van de Omroep i det holländska public servicebolaget ska läggas ner. Här finns musikbiblioteket, Radiokören och radions filharmoniska orkester. Man fick uppskov för att se om man kunde hitta pengar inom den privata sektorn för att kunna fortsätta driva musikcentret. Men nu är det definitivt! Den 1 augusti 2013 är slutdatum för en av Europas största notsamlingar. Det som inte är digitaliserat (idag ca 5000 verk) kommer att säljas (i bästa fall) och personalen är nu uppsagd. Se videon på deras hemsida! <http://bit.ly/VaiHxb>

I Svenska Dagbladet 12 februari skrev Annina Rabe om att man i Storbritan-

nien lägger ner ett stort antal bibliotek. Biblioteksbudgeten skärs med 233 miljoner. 1100 bibliotekarietjänster försvinner. Antalet bibliotek i Newcastle, Sheffield och Liverpool kommer att halveras under 2013.

I svalslet av den grekiska ekonomiska krisen lades nationalarkivet för ljud och bild i Aten, som startades 2006, ner. 2011 sades all personal upp och samlingarna lämnades till det grekiska nationella radio- och tevebolaget.

*IAML = International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres

Levande musikarv – ett ymnighetshorn

||| Lena Nettelbladt, text & foto

Sonat för violin och piano i h-moll av Amanda Maier-Röntgen inledde eftermiddagen på Musikaliska akademien. Bengt Forsberg spelade piano och Tobias Ringborg violin. Amanda Maier-Röntgen var dotter till en bagare i Landskrona och hennes musik ingår i projektet *Levande musikarv* som var ämnet för dagen.

Kjell Ingebretsen, Musikaliska akademins preses*, hälsade välkommen när projektet presenterades i november. Han betonade det lustfyllda i arbetet. Ständige sekreteraren Tomas Löndahl fortsatte med att berätta att utgångspunkten är de otillgängliga musikverk av svenska tonsättare som endast finns i dålig papperskvalitet, bleknade, ofta i undermåliga utgåvor där partitur och stämmor inte stämmer överens. Det handlar om oskyddad musik där tonsättaren varit död i över 70 år, tonsättare som levde 1500-1942.

– Vi har dålig kännedom generellt sätt om vår egen musik, sa Tomas Löndahl. Det ska vara en självklarhet att spela och känna till vår musik. Vi vill stimulera till forskning och detta är en utmärkt startpunkt. Vi hoppas att detta också kommer att innebära ett större intresse även för den skyddade svenska musiken.

Resultatet en databas

Det löper över 6 år och resultatet visas i en databas. Den är under uppbyggnad men redan nu finns det massor att finna i den. <http://www.levandemusikarv.se/>

Här kan du söka information om tonsättarna och läsa källkritiska kommentarer om verken.

Cecilia Zilliacus och Bengt Forsberg spelar en sats ur Romanze av Ingeborg Bronsart (1840-1913).

Informationen finns på engelska och svenska. Du kan ladda ner och skriva ut noterna i modern notskrift som bygger på autografer och äldre tryck. Den som vill köpa tryckta utgåvor kan vända sig till Svensk musik och köpa noterna av dem. Svensk musik kommer också ge ut stämmaterial till orkester- och kammarmusiken. Databasen kommer förutom konstmusik även innehålla militärmusik, underhållningsmusik och musik för barn. Akademien kommer också att ge ut källkritiska utgåvor av vissa av verken.

Går att söka på kvinnliga tonsättare

Citat från webbplatsen: "Tack vare notutgåvorna från *Levande musikarv* kommer det att bli möjligt för musiker och ensembler att levandegöra det bästa ur vårt musikaliska kulturarv. Här finns

stora upptäckter att göra. Många äldre tonsättare är idag helt okända även för dem som arbetar professionellt med musik. Inte minst de kvinnliga tonsättarna och deras verk är värda att äntligen uppmärksammas". I sökformuläret i databasen *Levande musikarv* går det att välja att söka på enbart kvinnliga eller enbart manliga tonsättare. Se mer om de svenska kvinnliga tonsättarna som Johanna Grut har inventerat i Musik- och teaterbiblioteket och skrivit en artikel om på sidan 7.

Samarbetsprojekt

Ett samarbete mellan Akademien, Statens musikverk, Musik- och teaterbiblioteket, Svensk Musik och Sveriges Radio gör denna kulturgärning möjlig. Till hjälp och stöd finns också notskrivare, skribenter, översättare, musiker, dirigenter, musikforskare, och editörer av

källkritiska utgåvor. B Tommy Andersson är projektledare tillsammans med Ann-Charlotte Hell. Martin Edin är forskningssamordnare, Gunnar Ternhag och Anders Wikström sakkunniga, Anders Högstedt är grafikansvarig, Magnus Svensson tillhör inventeringsgruppen.

Projektet finansieras med medel från Kungl. Musikaliska akademien, Kungl. Vitterhetsakademien, Stiftelsen Marcus och Amalia Wallenbergs Minnesfond, Riksbankens Jubileumsfond, Statens Musikverk, Kulturdepartementet och Svenska Litteratursällskapet i Finland.

Bengt Forsberg spelade Vals elegiaque av Valborg Aulin (1860-1928) och Fileuse ur Deux Etudes de Concert av Laura Netzel med pseudonymen Lago (1839-1927). Han berättade att Laura Netzel sagt:

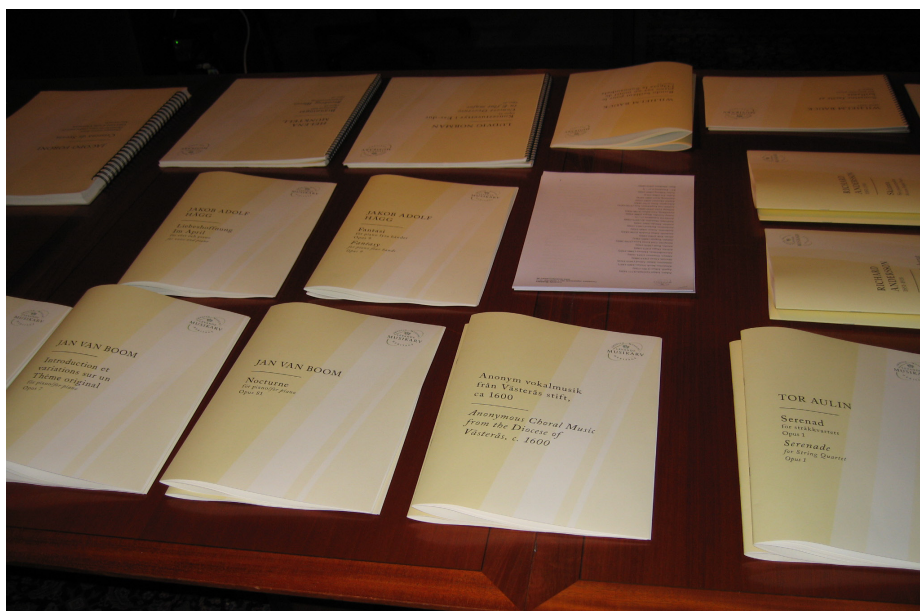
- Jag ska minsann visa männen som går där med sina kontrapunktböcker i fickan.

“ Jag ska minsann visa männen som går där med sina kontrapunktböcker i fickan.”

Sveriges radio ska göra inspelningar

Anna-Karin Larsson, chef för Musikradion och Berwaldhallen, sa att ”ensam är inte stark”. Hon tycker att projektet är som en ny svensk deckare, vad kan man hitta? Projektet knyter också ihop historien med nuet. Sveriges radio ska göra nyinspelningar och hitta ny publik för den ofta okända svenska musiken. P2 har också ett självpåtaget uppdrag att hitta fler kvinnliga kompositörer och spela in dem.

Gunnar Ternhag poängterar att detta inte i första hand är ett arkivprojekt utan ett projekt som syftar till att få musiken spelad och lyssnad på. Han berättar om parallellprojekt i Danmark, Norge och Finland och att dessa projekt stöttar varandra.

Exempel på tryckta noter som projektet Levande musikarv resulterat i.

Projektledare B Tommy Andersson påpekar att det inte finns biografier skrivna om svenska tonsättare på andra språk än svenska. I *The new Grove dictionary of music and musicians* finns 85 sidor om Mozart, 25 sidor om Elgar, 15 sidor om Harrison Birtwistle, 1 sida om Wilhelm Stenhammar och 10 rader om Ingvar Lidholm. Hittills finns det information om 530 tonsättare i databasen *Levande musikarv* varav 250 inte finns med i *Sohlmans musiklexikon* och all information finns även på engelska.

“ Gunnar Ternhag poängterar att detta inte i första hand är ett arkivprojekt utan ett projekt som syftar till att få musiken spelad och lyssnad på.

Petrucci, YouTube och pdf

Vissa notlänkar leder till IMSLP, International Music Score Library Project, även kallad Petrucci, till exempel *Romanze* av Ingeborg Bronsart medan andra leder till PDF-filer i direkt anslutning till databasen, till exempel Elfrida Andréas Trio i g-moll. Noterna är en skannad version av en äldre utgåva från 1887. På sidan med sistnämnda stycke finns också ett filmklipp med bild och

ljud till stycket från YouTube. Du hittar också information om verket med satsbeteckningar, vilka tryckta utgåvor som finns, var autografen finns (Musik- och teaterbiblioteket), vilka inspelningar som finns och litteraturhänvisning.

- *Levande musikarv* ska vara som ett ymnighetshorn, säger B Tommy Andersson. Vi kan hänvisa utländska agenter som vill ha tips på svensk musik till konserter. Texterna är fria att använda i programblad.

Avslutningsvis fick vi höra *Serenad för sträckkvartett op 1* från 1895 av Tor Aulin. Manuskriptet till dessa noter finns på Sveriges radios musikbibliotek och spelade gjorde Tobias Ringborg, Cecilia Zilliacus, Sofia Lundholm och Klas Gagge.

Sammantaget en intressant presentation av en intressant källa till den svenska musiken.

Daminventering

|| Johanna Grut, Musik- och teaterbiblioteket

IKungliga musikaliska akademins projekt *Levande kulturarv* ingår även en inventering av kvinnliga tonsättares verk i Musik- och teaterbibliotekets raritetssamlingar. Jag har hittat 71 kvinnliga tonsättare och förtecknat och sorterat deras verk i ett 111 sidor långt dokument. När jag började inventeringen i september 2012 trodde jag att jag skulle kontrollera tre ställen - personarkiven, hyllan "Z" med autografer, samt noterna som finns förtecknade i den så kallade Serie I. Det visade sig dock under arbetets gång att verk tonsatta av kvinnor fanns på hela 20 olika placeringar, så det märks att biblioteket samlat på sig noter i över 240 år, med många olika sorteringsprinciper och omflyttningar.

Från A-Ö

För att inte missa något namn gick jag från A till Ö och antecknade hur långt jag kommit på ett papper med sex kolumner, en för varje källa: Eva Öhrströms bok *Borgerliga kvinnors musicerande i 1800-talets Sverige*, Pia Schmidts *Kvinnliga tonsättare i Sverige 1800-1935*, arkivregistret, Serie I, autografsamlingen i Gäddviken, och DigiLellky. Serie I innehåller 6000 äldre musiktryck och samlingen tillkom i början av 1900-talet som en snabbåtgärd när noterna skulle sorteras på grund av trångboddhet i biblioteket. I Gäddviken finns Musik- och teaterbibliotekets arkivdepå och där finns en autografsamling (originalhandskrifter) som tillhört Musik- och teatermuseet. DigiLellky är bibliotekets gamla kortkatalog som är skannad och sökbar på Internet.

Jag har både hittat sådant som varit bortglömt, felställt eller okatalogiserat men tyvärr också upptäckt att fyra verk som har katalogkort saknas på hyllan utan ett spår. Dessutom hade hela 70 sånger av misstag blivit osynliga i den digitalis-

Det roliga exemplet *Automobilgalopp* med tillhörande brev, av Lotten Edholm, hovdam hos Hertiginnan av Dalarne

erade kortkatalogen eftersom 100 kort inte var indexerade. Detta hade drabbat tre kvinnor med efternamn på H - Amalia Hjelm, Thecla Hjort och Emelie Holmberg - som nu åter är sökbara i DigiLellky och inlagda i inventeringen.

Operor, kantater och tillfällighetskompositioner

Bland verken i inventeringen finns bland annat 2 operor (*Fritiofs saga* av Elfrida Andrée och *I Firenze* av Helena Munktell), en operett (*Skatten* av Helfrid Lambert), 2 sagospel (*Kung Balbunga i Vajavunga* av Märta Tham och *Skogsstämning* av Alice Tegnér), ett 30-tal kantater och några större körverk men det absolut vanligaste är sånger med pianoackompanjemang och piano-stycken.

Somligt är tillfällighetskompositioner, tillkomna av vitt skilda anledningar, till exempel *Sång till hennes kongl. höghet Sophia Hertiginna af Östergötland vid dess landstigning den 19 juni 1857* av Constance Brandh och *Festmarsch*

i anledning af ett nyförvärfvadt paraply (4-händigt piano) av Valborg Lundberg. Det finns också 15 vaggvisor som jag gärna skulle se i en fin specialutgåva.

Upp ur glömskan

Verken är i de flesta fall sorterade först på besättning, sen i bokstavsordning på titel så att man snabbt ser alla pianostycken för sig, sånger för sig osv. Både titel och textbörjan finns med, där de skiljer sig åt, och textförfattarens namn där det framgår.

Jag har hittat levnadsår på så gott som samtliga kvinnor, ibland hämtade från *Svenskt musikhistoriskt arkivs biografiska index*. Åtta av tonsättarna har avlidit för mindre än 70 år sedan och är fortfarande upphovsrättsligt skyddade, och detta är angivet i förteckningen.

Den äldsta tonsättaren, Stephanie Genlis, föddes 1746 och den senast aktiva som biblioteket har något raritetsmaterial från är Carin Malmlof Forssling, 1916-2006.

Forts. på nästa sida

För alla tonsättare där det funnits upp-
gift om flicknamn och efternamn som
gift (både första och andra gången för
vissa) står båda med.

Nästa steg

Steg två i projektet är att utvalda verk
skannas och Libris-katalogiseras, för att
bli ännu mer tillgängliga och förhoppn-
ingsvis spelade och sjungna. För att un-
derlätta detta steg har jag i en särskild

kolumn noterat vilka verk som redan är
skannade och på de resterande angivit
antal sidor.

Det har varit ett mycket intressant och
lärorikt projekt och jag hoppas att in-
venteringen kan hjälpa till att lyfta upp
all den här fina musiken i ljuset, upp
ur glömskan och ur könsdiskriminer-
ingens mörker. Förteckningen finns i
låneexpeditionen och kommer att läg-

gas ut på Musik- och teaterbibliotekets
webbplats. Noterna kan man beställa
som läsesalslån eller kopior.

Länkar

Läs mer om Serie I här

<http://bit.ly/WQAICs>

Läs mer om arkivdepån här

<http://bit.ly/UI7O93>

Läs mer om DigiLellky

<http://bit.ly/WQB0cE>

På nytt jobb

Daniel Persson, Bibliotek Film & Musik, Kulturhuset Stockholm

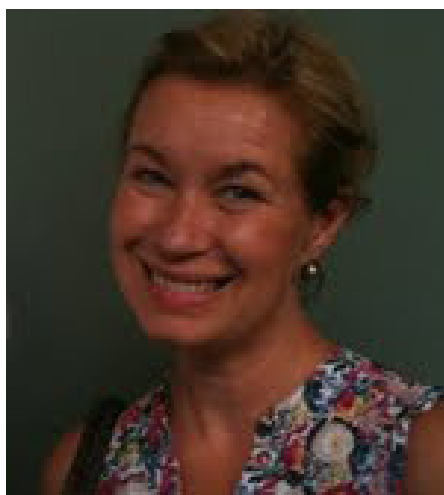

Jag har i och
för sig arbetat
på gamla Läse-
salongen och
nuvarande
Bibliotek Film
& Musik i ett
par år men har
ganska nyligen
fått en tills-
vidare tjänst.

Jag arbetar med att köpa in cd-skivor,
vinylskivor, musikfilmer och musik-
litteratur. Mina ansvarsområden är pop/
rock, electronica, elektroakustiskt, blues
och världsmusik.

Jag är väldigt musikintresserad och kän-
ner mig lyckligt lottad över att få arbeta
med det jag gör, något som jag uppskat-
tar är att jag har fria händer vad gäller
val av inköp. Vi köper förstås in både
brett och smalt men det är roligt att
kunna satsa på det lite smalare som an-
nars kanske inte får så mycket uppmärk-
samhet. När vi arbetar ute i biblioteket
så brukar vi spela skivor som vi har köpt
in, och det är nästan alltid någon som
blir nyfiken och vill låna, vilket känns
som ett gott betyg.

Åse Lugnér, Malmö Musikhögskolas bibliotek

Att ersätta den underbara Britt Roslund
på Malmö Musikhögskolas bibliotek är
inte lätt.

Lägg därefter till att även ersätta legen-
dariske Peter Berry som fakultetsbiblio-
tekarie vid Konstnärliga fakulteten så
har ni en utmaning som heter duga.

Denna utmaning är mitt jobb sedan
drygt ett halvår tillbaka.

Vem är då jag? Åse Lugnér är namnet,
med en erfarenhet som sträcker sig
från bibliotekarie vid Sveriges Radios
musikbibliotek och Malmö Opera till
teamledare och bibliotekarie vid Malmö
stadsbibliotek. När jag inte arbetar sjun-
ger jag opera, läser böcker och tar hand
om man och två tonårsflickor.

Anders Cato, BTJ, Lund Åter på BTJ

Den 1 mars 2013
återvänder jag
till BTJ efter 13
års bortavaro. Jag
arbetade på BTJ
som musikkata-
logisatör under
tiden 1988-2000
(med ett längre
avbrott 1992-93

för ett arbete på Musikaliska akademiens
bibliotek) och slutade i juni 2000 för
att prova vingarna på lite andra ställen.
Bland annat var jag efter det på EU i
Bryssel som pressattaché och sedan på
KB i Stockholm, först som chef för Na-
tionalbibliografen: Monografienheten
och därefter som katalogiseringschef.
De senaste två åren har jag varit chef för
Biomedicinska biblioteket vid Göteborgs
universitetsbibliotek, ett jobb som har
varit väldigt spännande och utmanande,
helt annorlunda än de jobb jag haft ti-
digare. Men i längden blev min biblio-
grafiska "passion" för stark och bland an-
nat därför har jag nu accepterat en tjänst
på BTJ som "bibliografisk expert" och
efterträdare till Anders Noaksson, som
hade denna tjänst tidigare.

I min nya tjänst kommer jag att arbeta
mycket med bibliografiska utvecklings-
frågor för BTJ:s databaser och för folk-
biblioteken, ha det innehållsmässiga
ansvaret för databasen BURK samt rep-
resentera BTJ utåt i bibliografiska frågor.
Jag ser verkligen fram emot min nya
tjänst och det ska bli riktigt trevligt att
börja arbeta på BTJ igen – och det blir
på dagen 25 år sedan jag började där
första gången, den 1 mars 1988!

Constance

— en stark och modig kvinna

||| Lena Nettelblatt, text & foto

Viveca Servatius.

Bokreleasen för Viveca Servatius bok om Constance Mozart, inleddes med att Solveig och Bertil Wikman spelade Mozarts Sonat i F-dur för fyrhändigt piano K. 497. Ingemar Simonsson, förläggare på Themis, samtalande med författaren.

Constance Weber föddes 1762 i en musikalisk familj. Pappan var hovmusiker och de fyra döttrarna var duktiga sångerskor. Mozart förälskade sig först i den äldre systemen Aloisa som han skrev flera arior till. När Aloisa bröt förbindelsen med Mozart höll han kvar kontakten med familjen Weber och Constance och Mozart blev förälskade. De gifte sig 1782 när hon var 20 och han 26 år. De fick kämpa för att få gifta sig, Mozarts pappa var emot bröllopet. Mozart skrev operan *Enleveringen ur seraljen* strax före bröllopet och hela Wien pratade

om operan och Constances och Wolfgang's bröllop. De var gifta i 9 år och fick 6 barn varav 2 söner levde till vuxen ålder. Under dessa 9 år som gift skapade Mozart de intressantaste kompositionerna. Constance var en samarbetspartner och assistent. Wolfgang ville ha hennes synpunkter om kompositionerna. Efter Mozarts död såg hon till att hans *Rekviem* blev fullbordat av Süssmayer. Hon ordnade ett framförande av verket i Wien ett år efter hans död. När Mozart dog hade han skulder på 3000 gulden. Hur klarade sig Constance ekonomiskt? Det fanns frimurarvänner som hjälpte henne och hon ordnade konserter med Mozarts verk och kunde till slut betala tillbaka skulderna. Hon sålde originalnoterna till förläggare och såg till att sönerna fick en god utbildning.

Spelar fyrhändigt med en svensk

År 1793 kom den danske diplomaten Nisser till Wien och träffade Constance. Hon ordnade musikaliska salonger och dit kom även svensken Fredrik Samuel Silverstolpe som var legationssekreterare. Han spelade fyrhändigt med Constance enligt ett brev som finns på Riksarkivet. Constance Mozart och George Nicolai Nissen gifte sig 1809. Paret bodde 10 år i Köpenhamn och där såg Constance till att Mozarts *Rekviem* framfördes på långfredagen två år i rad. En svensk köpman på besök i Köpenhamn frågade fru Nisser hur det hade varit att vara gift med Mozart.

– Ja, han hade nog också sina sidor, svarade Constance.

Paret flyttar senare till Salzburg och Nisser skriver en biografi om Mozart. Han hade samlat mängder av minnesanteckningar. Nisser dog 1826 och boken var inte färdig. Constance fick dåliga medhjälpare och boken blev klar men ojämn och med många upprepningar. Men tack vare Nisser och Constance blev Mozarts brev publicerade för första gången. Sina sista år levde Constance tillsammans med sin syster Sofie i Salzburg. Constance överlevde Mozart med 50 år och dessa år ägnade hon till stor del åt att sprida och bevara Mozarts musik. Hon var "en stark och modig kvinna". Boken på 479 sidor visar på en enorm forskningsansträngning med 34 sidor källhänvisningar och register. Den innehåller också många fina illustrationer.

Vi fick också höra mezzosopranen Maria Baczynski framföra arian *Voi che sapete* från *Figaros bröllop* till ackompanjering av pianisten Jacob Moscowicz och en sånggrupp framföra en Gravsång för Mozarts änka av Alois Taux i svensk tolkning av Martin Tegen.

Servatius, Viveca

Constance Mozart : en biografi
Themis, 2012

500 svenska punkband

||| Lena Nettelbladt, text & foto

Bibliotek Film & Musik i Kulturhuset i Stockholm, bjöd ännu en gång på en intressant bokpresentation *Ny våg: svensk punk, new wave, synth 1977-1982* av Peter Kagerland. Det var ett avspänt samtal mellan författaren Peter Kagerland, Johan Johansson som var med i bandet KSMB och Ann Carlberger från bandet Pink Champagne. Peter samlade material till boken under under 8 år.

Det hela började med att Mats Jönsson, sångare i bandet Attentat, och Peter gick igenom sina skivsamlingar och fann 250-300 olika svenska band. Detta ville de dokumentera! Peter har samlat 500 band i boken. Kravet var att bandet skulle ha gjort minst en skiva. Varje band finns dokumenterad med medverkande och Peter har kontaktat dem alla. Det ligger ett mycket stort arbete bakom detta. Ibland var skivorna anmälda till Stim och då fick Peter fram namnen. Det var ofta svårt med pseudonymer. Många samtal har gått till så här:

- Hej, Jag heter Peter. Spelade du i ett punkband 1982? Om jag då hittat namnet Håkan Andersson på Eniro var det inte alltid jag hamnade rätt. Ibland kunde Facebook hjälpa mig. Det var lite som att leka detektiv.

Boken är tjock, över 600 sidor. Bandgenomgången börjar med bandet ABC 80 från Karlshamn och slutar med Zäpo från Göteborg. Ett kapitel går igenom punken län för län. Boken av-

Peter Kagerland, författare till den högra boken: *Ny våg*

slutas med bilder på 192 punksinglar. Till den första upplagan av boken ingick en bonus-cd men tyvärr inte till den andra.

Viktigare att ha något att säga än att göra något bra

Johan: Har punken något att tacka proggen för?

Ann: Vi var kvinnorörelsens lillasyster. Men vi höjde våra röster och vi hördes. Vi ville vara ett rockband och inte ett tjejband. Vi hade inga förebilder men Nina Hagen och Patti Smith slog ner som en åskknall. Vi gav järnet och vi var bra på scen. I Danmark spelade vi på en kvinnokurs. "Ni spelar som drängar" sa de. Det tyckte vi var en komplimang. Jag önskar att fler tjejer skulle hålla på dag.

Johan: Det fanns inget karriärtänk. Det var okej att spela fast man inte kunde.

Ann: Det var viktigare att ha något att säga än att göra något bra. Det var en enorm gemenskap. Alla skulle göra grejor ihop hela tiden. Det fanns spelställen till exempel på ungdomsgårdar. Idag skulle det vara mycket tuffare att dra igång.

“ Vi spelade ute jämt. Sov på golv hemma hos folk. Det var ett hundliv.

Festivaler på lastbilsflak

Peter: Ingen skickade demos till stora skivbolag. Man gjorde utbytesspelningar. Alla hjälptes åt att ordna konserter. Några gjorde affischer. Vi skulle spela på en skoldans. Ska vi stämma gitarrerna, frågade vi. Nej, spela bara, svarade publiken. Sen kom lärarna och stoppade spelningen.

Ann: Man spelade på dörren. Vi behövde nästan inte annonsera.

Johan: Vi hyrde Medborgarhuset för 600 kr, skickade två vykort med information, ett till Expressen och ett till Aftonbladet så att det kom med i deras evenemangskalender. Det kom 700 personer så vi fick ihop till lokalhyran. Vi ordnade festivaler med ett lastbilsflak som scen. Det behövdes inga stora scener. Vi kunde spela på gräset. Det var fri entré och inga gager. Vi bröt oss in i elskåp för att få ström till instrumenten.

Varför la så många av 1982? Det blev mer pretentiöst, mer kompetent och mer syntigt. En del tröttande.

Johan: Vi spelade ute jämt. Sov på golv

Johan Johansson, tidigare medlem i bland annat KSMB, och Micke Borg som gjorde fanzinet R.i.P.

hemma hos folk. Det var ett hundliv.

Peter: Många band började spela tillfälligt. Musiken kanske inte var det viktigaste. Därför slutade de.

Fanzines en del av punkrörelsen

Utgivningen av fanzines var en viktig del av punkrörelsen. Boken förtecknar 118 stycken. Micke Borg, som gjorde fanzinet *R.i.P.*, berättade att han använde kopian på föräldrarnas jobb för att göra tidningen som han sen sålde för 5 kr. Han har tagit mängder av fotografier på konserter.

Fanzines gjordes i 20-100 exemplar och såldes på spelningar. Journalisten Jan Gradvall började med fanzinet *Jörvars gosskör* i Linköping.

Flera vittnar om betydelsen av radioprogrammet *Ny våg* där många av banden fick sina skivor spelade. Programledare var Ulrika Malmgren från bandet Mögel, Johan Nilsson från Travolta Kids och Christian Wigart från Hela Huset Skakar. Första programmet sändes 1980-1983.

Johan avslutar med att uppmana banden att dokumentera och spara inspelningar och fotografier för framtiden.

Kagerland, Peter

Ny våg : svensk punk, new wave, synth 1977-1982

Premium Publishing, cop. 2012

Arkivträff i *Lund*

||| Rikard Larsson, Musik- och teaterbiblioteket

Den 22-23 november 2012 gick den årliga nätverksträffen för musikarkiv av stapeln. Denna gång stod Folklivsarkivet med Skånes musiksamlingar för värdskapet, och platsen var Arkivcentrum Syd. Lite extra speciell var just den här sammankomsten eftersom det är första gången som den arrangerats i samarbete med Svenska musikbiblioteksförbundet. Det fanns således en och annan förstagångsdeltagare bland de anmälda.

Själva Arkivcentrum är beläget i utkanten av Lund, och när vi anlände var det nog en ganska typisk skånsk höstdag med halvmulet väder och emellanåt småduggande regn som mötte oss. Patrik Sandgren från Skånes musiksamlingar välkomnade och tog emot och höll sen också det första anförandet. Han talade om sitt arbete, och visade diverse material som samlats in - bland annat fick vi se en video på en skånsk dragspelare som spelade några av sina egna visor.

Inventering av folkmusik

Från hittafolkmusiken.nu i Vara var det sedan dags för Emma Johansson och Bengt Edqvist. De berättade om sitt projekt som varit igång sedan 2008, och som ungefärligen innebär en inventering av folkmusiken på olika läns museer i Västergötland. Vi fick veta att Skaraborg låg väl till och hade gott om material medan det stod sämre till i sjuhäradabygden. Å andra sidan hade det visat sig finnas mycket material hos allmänhet och privatpersoner där, vilket vägde upp.

De demonstrerade sin databas som innehåller mer än 18 000 poster och 10 000 ljudfiler av olika folkmusikutövare.

Pojk- och flickrum

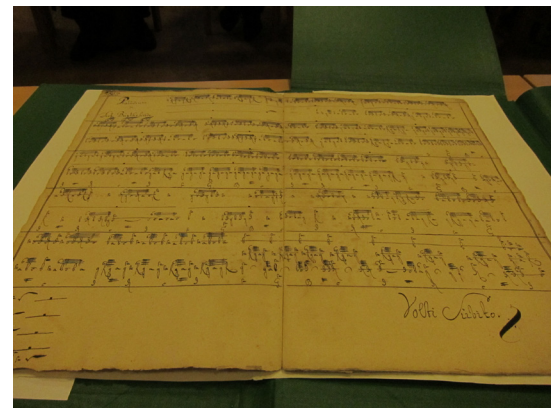
Eftermiddagen ägnades åt några guidade visningar: först en visit på Lunds Universitetsbiblioteks handskriftsavdelning där bland annat en autograf av Haydn samt en Schubert-samling hörde

“ “ Det är ett forskningsprojekt som i korthet går ut på att uppmärksamma och identifiera de bakomliggande ideologierna och drivkrafterna för bibliotek och arkiv.

till de spännande och intressanta sakerna. Därefter besökte vi utställningen Popstad Lund på Kulturen, där några av oss fick le igenkännande åt de tidstypiskt uppbyggda pojk- och flickrummen från 70- och 80-tal tapetserade med affischer på allt från Led Zeppelin till Samantha Fox. Vi åkte sedan tillbaka till Arkivcentrum Syd för en rundvandring i arkivlokalerna. Fredrik Tersmeden guidade oss och förevisade bland annat privilegiebrevet för Lunds universitet från 1666.

Dansbanor och Mixa eller Maxa

Dagen därpå fortsatte med föredrag av olika föreläsare. Exempelvis informer-

Autograf från handskriftsavdelningen, Lunds universitet. Foto Tobias Danielsson

ade Åke Persson om sitt arbete med att identifiera skånska spelmän, och om digitaliserandet av bilder och fotografier från 1900-talets tidiga spelmanstävlingar. Göran Sjögård talade om Folklivsarkivets databas, och Leif Carlsson från Smålands musikarkiv uppmanade oss att inte gömma oss i arkiven och berättade om hur han fått till stånd en artikelserie i Smålandsposten om dansbanorna i trakten av Växjö.

Från Svenskt visarkiv var det till sist Anders Hammarlunds tur, och han berättade om forskningsprojektet *Mixa eller Maxa?* Det är ett forskningsprojekt som i korthet går ut på att uppmärksamma och identifiera de bakomliggande ideologierna och drivkrafterna för bibliotek och arkiv. Eller helt enkelt: söka ringa in svaret på frågan *Varför samlar vi?* En nog så tänkvärd undran som också får bli slutordet för denna korta text.

Ljud eller *oljud?*

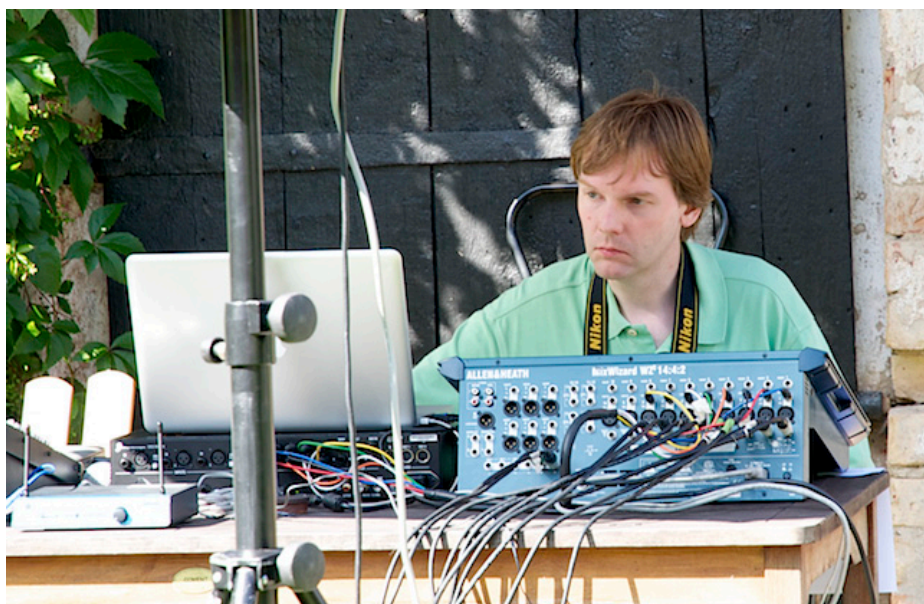
||| Pär Johansson, Musik- och teaterbiblioteket

2012 års Formatdag i Västerås ägnades åt ljud och ägde rum den 30 november. Moderatoren, Susanne Hägglund från Eskilstuna stadsbibliotek, hälsade oss välkomna med frågan "Ska det vara tyst på biblioteket?", vilket är lite som att bli tillfrågad om du har slutat slå din partner eller ej. Svarar man obetingat ja verkar det som man inte tänkt igenom frågan ordentligt, men svarar man nej riskerar man att framstå som en bakåtsträvarare av rang.

Tyst på biblioteket

Men tystnad är ett högst relativt begrepp. Helt tyst kan det aldrig bli, och vad menas egentligen med "på biblioteket"? Överallt i alla bibliotek oavsett om det är forskningsbibliotekets läsesal eller folkbibliotekets barnavdelning? Många folkbiblioteksfilialer är för små för att ha separata tysta avdelningar, vilket är problematiskt för dem som inte har något annat ställe att studera på. Hursomhelst övervägde nej-

Pär Johansson, bibliotekarie och elektronmusikkompositör. Foto Lars-Gunnar Johansson.

svaren stort, även om en tredjedel av de närvarande inte röstade. Själv undslapp jag dilemmat, eftersom mentometerappen Quickvotes, som vi skulle besvara frågan i, inte fungerade på min föräldrade mobil.

Sonic branding

Dagens första presentation handlade om sonic branding – ljud som varumärke. Daniel Schougaard från företaget Sonic Minds talade om hur ljud används i marknadsföring. Ljud och musik påverkar oss på många olika sätt och hörseln är ständigt aktiv, så vi måste fokusera på det väsentliga, vilket kräver en kognitiv ansträngning. Vissa företag använder ljuddesign redan i produktutvecklingen, exempelvis för bildörrar, andra har ljudloggor eller

hela låtar. Vår upplevelse av reklaminslag påverkas starkt av musiken, och delar av ett företags ljudprofil kan också smygas in i andra sammanhang.

Bibliotek med egen ljudidentitet

Aalborgs bibliotek har utvecklat en egen ljudidentitet i samarbete med Sonic Minds. Projektledaren Line Hoffgaard berättade att upprinnelsen till projektet var införandet av mer öppna bibliotek (bibliotek med utökade men obemannade öppettider), då ett behov av att kommunicera bibliotekets närvaro och skapa trygghet trots avsaknaden av personal uppstod. Som utgångspunkt för ljudidentiteten valdes den i Danmark välkända sången *Hist, hvor vejen slår en bugt* med text

Ali Mike Suso spelar kora och Jonas Filling spelar flöjt medan formatdagsdeltagarna samlas på morgonen. Foto Ingemar Johansson

av H. C. Andersen och musik av J. C. Gebauer. Melodin omformades till en ljudlogga, som konsekvent används i alla ljudande sammanhang: väntmusik i telefonen, bakgrundsmusik under de mer öppna tiderna, ljudläggning

“ Melodin omformades till en ljudlogga, som konsekvent används i alla ljudande sammanhang.

för videor, podcasts och annonser osv. Biblioteken har också skapat fyra längre s.k. estetiska ljudupplevelser, och det finns till och med en ringsignal för barn att ladda ner.

Enligt bibliotekens utvärdering har ljudidentiteten fått ett övervägande positivt mottagande från både personal och användare. Tyvärr redovisar inte utvärderingen i detalj hur undersök-

ningen har gått till, och det framgår inte om det är någon särskild grupp användare som inte uppskattar ljuden. Men trots detta är det ett ambitiöst och genomtänkt projekt, vars idéer tål att provas också på andra bibliotek.

Solceller och ljudpuck

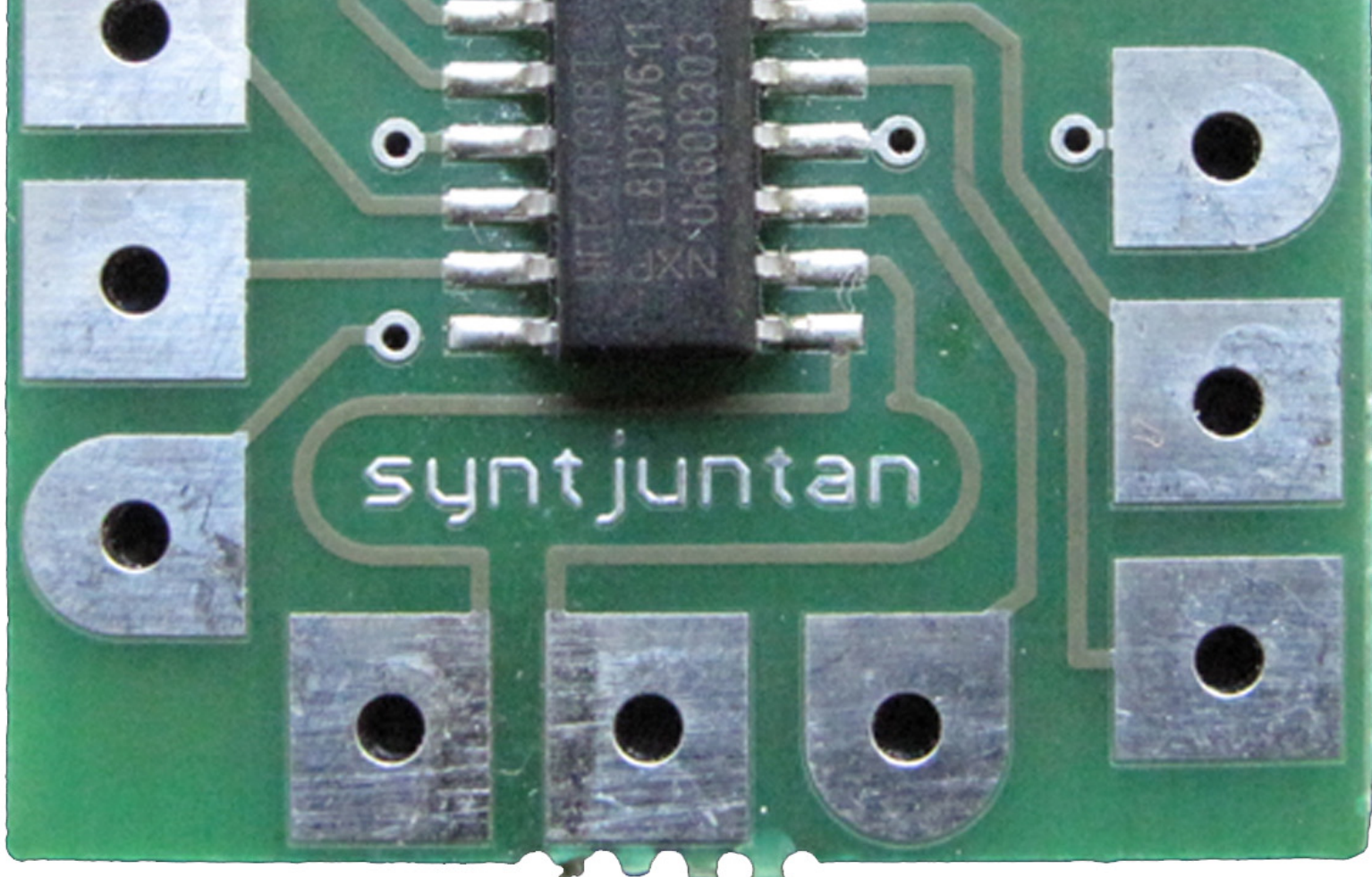
Efter en kort paus berättade Wanda Anderson och Alex Kassberg från företaget Lexter om sitt arbete med ljud i offentliga miljöer. Lexter har bland annat arbetat med MOOD-gallerian i Stockholm och Berättarministeriet i Södertälje. De visade en utomhushögtalare som fick ström genom att vevas eller från solceller, och en ljudpuck, en liten högtalare som fästs på andra ytor som förstärker ljudet.

Ibland uppstår ett behov av att skapa platser med avgränsade ljudmiljöer som inte stör förbipasserande. Det kan åstadkommas med riktat ljud, och Wanda och Alex demonstrerade två olika varianter: ultraljudshögtalare och högtalare som är formade som stora,

tunna plattor. Lexter har inte själva utvecklat teknikerna, utan erbjuder lösningar från företagen Panphonics och Holosonics. De förklarade inte närmare hur teknikerna fungerar, men principen är denna: En vanlig högtalare sprider ljudet i alla riktningar, och kan förenklat betraktas som en vibrerande punkt som skickar ut en klotformad ljudvåg – en punktkälla. Men i praktiken är en högtalare ganska stor i jämförelse med ljudets våglängd, vilket gör att högre frekvenser blir mer eller mindre riktade framåt. Genom högtalarens konstruktion går det att påverka hur riktat ljudet blir.

Platta högtalare

Den platta högtalaren är så stor att den inte längre kan betraktas som en punktkälla, utan skapar en plan ljudvåg som bara strålar från plattans fram- och baksida. Står vi vid sidan av plattan så hör vi teoretiskt sett ingenting. Men en helt plan ljudvåg kräver en oändlig yta, så lägre frekvenser kommer att bli mindre riktade än högre. Platta

Symbol för Syntjuntan som bildades 2009 av Ann Rosén, Ida Lundén, och Lise-Lotte Norelius. De lär ut grunderna i hur man tillverkar sin egen synt.

högtalare fungerar ändå bra för många tillämpningar, och är lätta att kamouflera och kan byggas in i väggar och tak.

Ultraljudshögtalare i taket

Mycket höga frekvenser, ultraljud, kan vi inte höra, men de kan riktas nästan hur noga som helst. Detta utnyttjas i ultraljudshögtalaren. Tekniken är komplicerad, men enkelt uttryckt skickar högtalaren ut en smal ultraljudsvåg som påverkas, moduleras, av det ursprungliga ljudet. Detta ljud framträder sedan när strålen och luften interagerar. Resultatet blir att vi hör ljudet om vi står i vägen för strålen eller om den studsar på en yta, och på detta sätt kan små isolerade ljudzoner skapas helt nära varandra. Ultraljudshögtalare kan göras mindre och ger en smalare ljudzon än platta högtalare, men har nackdelen att strålen lätt blockeras. Ultraljudshögtalare hängs därför ofta i taket.

Prisutdelningar och elektronik på papper

Jag deltog inte i eftermiddagens aktiviteter, så följande korta sammanfattning bygger på blogginlägg och tweets. Efter lunch delades Axiells Nyttänkarpris och Open Library Solutions (tidigare CS

Library) Innovationspris ut. Nyttänkarpriset gick till Mace Ojala och Jukka Pennanen vid Helsingfors stadsbibliotek för projektet Cycling for libraries. Innovationspriset 2012 gick till Ramus Fangel Vestergaard på Tingbjerg bibliotek för hans läsfrämjande arbete. Sedan talade Per Mattsson, vid Avdelningen för Medie- och kommunikationsvetenskap på Mittuniversitetet, om nya typer av papper. Med hjälp av elektronik som trycks direkt på papperet kan det känna av var någon trycker, och till och med spela upp ljud. Här finns många möjligheter till nya medier, exempelvis för synskadade.

Syntar av rotfrukter

Dagens sista programpunkt hade rubriken Skördeverk. Deltagarna fick bygga egna syntar av rotfrukter och elektronik under ledning av ljudkonstnären Ann Rosén från Syntjuntan. Att döma av twitterflödet verkar detta ha varit ett mycket uppskattat inslag. Syntjuntan grundades 2009 av Ann och tonsättarna Ida Lundén och Lise-Lotte Norelius och anordnar workshops där man får sy sin egen synt. (Ida och Lise-Lotte deltog inte i Formatdagen.)

Länkar

Formatdagen på Facebook: <http://sv-se.facebook.com/pages/Formatdagarna/261012970588147>

Twitterflöde från Format-dagen: <http://topsy.com/s?q=%23formatdag>

Sonic Minds:
<http://www.sonicminds.dk/>

Ljudidentitet i Aalborg:
<http://www.aalborgbibliotekerne.dk/lydidentitet>

Lexter: <http://lexter.se/>

Syntjuntan: <http://syntjuntan.se/>

Ljudslöjd med rotfrukter och elektronik <http://www.youtube.com/watch?v=Akzej8CJCmE>

Summary in English

In this year's first issue you can read about

- the crisis in European music archives and music libraries

- a day with lectures about sound design in libraries

- a report from a music archive network meeting in Lund

- Swedish Musical Heritage, a project initiated by the Royal Swedish Academy of Music, and is a coopera-

tive project involving the Academy, The Music and Theatre Library of Sweden, Svensk Musik and the Swedish Radio. The aim is to increase knowledge about Swedish music and to propagate its performance. The result will be:

1. A database containing comprehensive information about the composers and their music
2. Modern editions of music scores which will be available for free on a web site

3. Authoritative texts about Swedish music history

4. Radio recordings

- an inventory project of found music by female composers in The Music and Theatre Library of Sweden

- a new book by Viveca Servatius about Constance Mozart

- a new book by Peter Kagerland about Swedish punk rock

Island blir det tydligt även rent typografiskt hur man har värderat kvinnliga tonsättare. Här är titelbladet till en komposition av Valborg Aulin som brodern Tor Aulin endast har transkriberat, ändå har hans namn dubbelt så stora bokstäver. Läs mer på s. 7.

